

مقایسه‌ی میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران

سید احمد هاشمی^{۱*}، ابوالفضل عباسی^۲ و زینب هاشمی^۳
تاریخ دریافت: ۹۵/۰۳/۰۱ صص ۱۹۶-۱۷۵ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۰/۲۳

چکیده

هدف از انجام این طرح، مقایسه‌ی میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران بود. روش تحقیق مورد استفاده در این طرح، توصیفی - پیمایشی بود. جامعه آماری، شامل کلیه اعضای هیأت علمی و دانشجویان مقطع دکتری در دانشگاه‌های آزاد اسلامی (تعداد ۴۴ نفر) و دولتی استان فارس (تعداد ۵۳ نفر) در رشته‌های مدیریت آموزشی و برنامه‌ریزی درسی در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ بود. در این پژوهش با توجه به محدود بودن جامعه‌ی آماری با استفاده از روش سرشماری کلیه‌ی اعضای جامعه مورد ارزیابی قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌ها، از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. روایی پرسشنامه علاوه بر اینکه مورد تأیید متخصصان قرار گرفت؛ با استفاده از تحلیل گویه نیز محاسبه گردید که تمامی و ابعاد و مؤلفه‌ها در بازه‌ی ۰/۶۸ تا ۰/۷۶ محاسبه گردید که نشان از روایی بالای ابزار داشت. همچنین پایایی ابزار پژوهش نیز با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از هر دو روش آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل واریانس چندراهه) استفاده گردیده است. نتایج پژوهش نشان داد؛ وضعیت دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی استان فارس در تمامی ابعاد و شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد؛ میانگین نمره حوزه‌های رسالت، ستادی و دانشگاهی در دانشگاه دولتی به صورت معنی‌داری از میانگین این عامل‌ها در دانشگاه آزاد اسلامی بیشتر است؛ با این حال، میانگین عامل حوزه محیطی دانشگاه آزاد اسلامی به صورت معنی‌داری از دانشگاه دولتی بیشتر است. بنابراین، تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاه‌ها وجود دارد.

^۱ عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد

^۲ دانشجوی مقطع دکترا و پژوهشگر حوزه مدیریت آموزشی

^۳ کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی

* نویسنده مسئول: hmd_hashemi@yahoo.com

کلیدواژه‌ها: دانشگاه، هزاره سوم، رسالت، ستاد، دانشگاهی، محیطی.

مقدمه

آموزشی عالی به عنوان یک سیستم اجتماعی باز به منظور نقش آفرینی پربازده و تأمین الزامات محیطی می‌بایست فرآیندهای خود را به صورت هدفدار و متناسب با تغییرات و تحولات محیطی تنظیم و تعدیل نماید (Hashemi and Abbasi, 2014). بنابراین استقرار سیستمی که منجر به تناسب محیطی و انسجام سازمانی دانشگاه‌های قرن حاضر شود؛ و در عین حال پاسخگوی شرایط، الزامات و اقتضات محیطی شود، ضرورت دارد (Effron, 2011). در واقع می‌توان گفت: امروزه یکی از چالش‌های فراروی دانشگاه‌های هزاره‌ی جدید مفهوم دانشگاه نو و شناسایی ویژگی‌های اساسی این نوع دانشگاه‌ها می‌باشد (Girtz, 2011). مسائلی چون ظهور تفکرات مدرن، مدیریت دانش‌محور، پیشتازی در فعالیت‌ها، توسعه فضای رقابتی، دسترسی سریع و آسان به منابع آموزشی بدون محدودیت زمانی و مکانی، تغییر چرخه نیم عمر اطلاعات، یادگیری سازمانی و سازمان یادگیرنده و ... این ضرورت را اجتناب ناپذیر نموده است که باید دیدگاه‌های سنتی به آموزش عالی متحول گردیده و ساختارهای سنتی و قدیمی و ناکارآمد تغییر یابند (Vlasceanu & Grunberg, 2013). دانشگاه‌ها مانند هر سازمان اجتماعی دیگری دریافته‌اند که هم‌راستایی با تغییر و تحولات نیازمند تغییر در کارکردهای درونی و بیرونی خود است و بهره‌برداری هرچه بیشتر از محیط و تغییرات آن و نیز غلبه بر ضعف‌ها و پوشش هرچه بیشتر نقاط قوت از جمله واکنش‌های مؤثر در مواجهه با تغییرات قلمداد می‌شود. بدیهی است رسیدن به این مهم در سایه ویژگی‌هایی همچون آگاهی هیجانی، شناخت هیجانی، هوش عاطفی، مدیریت تحولی، مدیریت بحران، رویکردهای دیفیوژنی یا تسری‌بخشی، رویکرد اکولوژیکی یا بوم‌شناختی، رویکرد هویتی و ... حاصل شده است (Shahtalabi, 2009). فرآیندهای جهانی شدن در تمام سطوح و ابعاد دانشگاه تأثیرات عمیقی بجای گذاشته است.

بر این اساس می‌توان گفت: آنچه تا بحال متخصصان آموزش عالی جهان پیرامون تحلیل چشم انداز دانشگاه‌ها در قرن بیست و یکم به دست داده‌اند، بیانگر قطعیت گذر از دانشگاه سنتی و ورود به نظام متمایز از ساختار و محتوای دانشگاه‌ها است. اینکه دانشگاه آینده چگونه شکل خواهد گرفت و چه کارهایی خواهند داشت، بیشتر به قدرت تطابق، برنامه‌ریزی و رویکرد فرهنگی این جوامع به این نهاد بستگی دارد (ذوالفقاری، ۱۳۸۵). دانشگاه‌های قرن بیست و یکم دریافته‌اند که باید خود را با ویژگی‌های سازمان قرن بیست و یک هم‌هانگ نمایند از جمله آن که:

- به سیستم باز مبدل شوند، یعنی دائماً با محیط خود در تعامل باشند.

- به علت محیط پر تلاطم و غیر قابل پیش‌بینی هم‌راستایی با شرایط تغییر محیطی را فرا گیرند.
- صحت سازمانی خود را بر اساس معیارهای سیستمی ارزیابی نمایند.
- با تأکید بر فناوری، شرایط بازار، شرایط سیاسی، اقتصادی و جو فرهنگی-اجتماعی در محیط‌های متفاوت به حیات خویش ادامه دهند.
- به استقبال تغییر بروند.
- ایده را سریعتر به عمل تبدیل کنند.
- از اطلاعات به عنوان یک عامل مهم سازمانی بهره جویند.
- نیازمندی‌های خود را در قالب دانش جدید، فرهنگ جدید و عقاید جدید ترسیم نمایند (Iranzadeh, 2010).

آموزش عالی و دانشگاه‌های ایران آماده باشند یا نه، ناگزیرند در شرایطی که انقلاب دیجیتالی و عصر پست مدرن برای آن‌ها تعیین کرده است، زندگی کنند. شرط پست مدرن، چنانکه امانوئل کسل گفته است زیستن در «عصر دانش»، اطلاعات و ارتباطات و جامعه «شبکه ای شده» است. ما ناگزیر هستیم با تغییرات و سرعت شتابان علم و تکنولوژی و دانشگاه روز همراه و همگام شویم، هر چند تغییرات «روز» با چنان شتابی رخ می‌دهند که «امروز» قبل از آنکه به رؤیت ما برسد، ناپدید شده است. به نظر می‌رسد علی‌رغم تحولات چشمگیری که در آموزش عالی کشور بوجود آمده است، ما همچنان فاصله زیادی با نظام‌های پیشرفته آموزش عالی جهان داریم و ناگزیر باید فاصله خود را با نظام‌های آموزشی جهان کمتر سازیم تا امکان بیشتر برای تعامل و ارتباط و مبادله با آن‌ها را بدست آوریم.

تغییر و تحولات شتابناک، عدم اطمینان و پیچیدگی محیطی ازجمله ویژگی‌های آموزش عالی قرن حاضر می‌باشد. در این فضا، دانشگاه در پی تحقق اهداف و رسالت‌های خود و نقش آفرینی مطلوب می‌باشند. بی‌تردید چنین شرایطی میدان رقابتی را بین دانشگاه و محیط به وجود آورده که آن‌ها را ناگزیر به استفاده از متدهایی می‌کند که بتوانند علاوه بر حفظ و بقای خود در این شرایط پاسخگوی نیازهای درونی و برونی خود باشند (Hahemi, 2013). سازمان‌ها به عنوان سیستم برای بقای خود به ماده، انرژی و اطلاعات نیاز دارند. مطابق دیدگاه وابستگی منابع، محیط به عنوان محل دستیابی به منابع کمیاب برای اعمال فرآیندهای فنی و سازمانی ایفای نقش می‌کند. محیط منابع را به سیستم‌هایی می‌دهد که بتوانند کارکردهای بهتری در محیط داشته باشند و در راستای ارزش‌ها، سیاست‌ها و خواسته‌های محیط عمل نمایند. یعنی به عبارتی پاسخگوی محیط درونی و بیرونی خود باشد (Hoy and Miscall, 2012).

بر این اساس با توجه به اینکه استان فارس به عنوان یکی از قطب‌های علمی کشور می‌بایست نیازها و الزامات آموزش عالی را به طور منظم و منسجم مورد بازنگری و ارزیابی قرار دهد؛ پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال می‌باشد که آیا تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های اساسی دانشگاه‌های هزاره سوم وجود دارد؟

پیشینه‌ی پژوهش

در رابطه با هر پژوهشی لازم است اقدامات و گام‌هایی که محققان پیشین انجام داده‌اند مورد شناسایی قرار گیرد. بر همین اساس پژوهش‌هایی نیز انجام شده است؛ از جمله: بازارگادی (Pazargadi, 2000) در رساله‌ی دکترای خود با عنوان «طراحی الگویی جهت اعتبار بخشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور» سعی داشته است، الگوی اعتبارسنجی را در عمل پیاده سازد. محقق برای تعیین عوامل مورد ارزیابی، به عواملی که در اعتبار بخشی مراکز آموزش عالی کشورهای مختلف جهان مورد استفاده قرار گرفته اند، توجه و تمرکز داشته است. در تعیین شاخص‌ها نیز دو شاخص کلی در نظر گرفته است:

- شاخص‌های ساختاری: این شاخص‌ها نشان‌دهنده‌ی وضعیت اجرایی نظام آموزش عالی و روابط بین آن‌هاست.
 - به وسیله‌ی این شاخص‌ها می‌توان متغیرهای مهم کیفی و کمی و نیز کیفیت بازده نظام آموزشی را تضمین نمود.
 - شاخص‌های بازدهی: شاخص‌های بازدهی برای ارزیابی سرمایه‌ی هزینه‌شده در آموزش و با توجه به هدف‌ها، روش‌ها و بازده در نظر گرفته می‌شود.
- در این تحقیق وزن هریک از عوامل با استفاده از نظرات متخصصان تعیین شده است. در این رابطه برای هرکدام از عوامل پرسشنامه‌ای خاص، حاوی سؤالاتی با طیف ارزشی صفر تا ۷ تهیه و در اختیار متخصصان قرار داده شد. محقق با تکیه بر شاخص‌های انتخابی خود الگویی را پیشنهاد نموده است و به فلسفه، اصول و مبانی نظری، اهداف و ساختار و مراحل اجرایی آن اشاره نموده است.

بازرگان (Bazargan, 2000) نیز در پژوهش خود، به ارزیابی گروه‌های علوم پزشکی دانشگاه تهران و کرمان پرداختند. عوامل مورد ارزیابی در این طرح عبارت بودند از: سازمان و مدیریت با ۱۰ نشانگر، دانشجویان با ۸ نشانگر، دوره‌های آموزشی مورد اجرا با ۶ نشانگر، فرایند تدریس-یادگیری با

۴ نشانگر و دانش آموختگان با ۸ نشانگر، در ضمن، ابزار گرد آوری اطلاعات، پرسشنامه، مصاحبه و چک لیست بود.

نتایج این طرح نشان داد فرایند تدوین اهداف براساس سرفصل دروس به وسیله‌ی اعضای هیأت علمی تدوین می‌گردد. مطلوبیت عوامل درون‌داد، فرایند و برون‌داد را می‌توان براساس یک گستره‌ی سه سطحی مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب ارزیابی کرد.

پژوهش دیگری در خصوص ارزیابی و اعتبار سنجی در آموزش عالی توسط فرزبان‌پور (Farziyanpoor, 2001) با عنوان «ارزیابی خدمات آموزشی، درمانی بیمارستان‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی مستقر در تهران براساس الگوی اعتبار بخشی» انجام شد.

هدف این پژوهش قضاوت بالینی درباره‌ی ماهیت رشته‌های تخصصی و فوق تخصصی، ارتقاء کیفیت آموزش پزشکی و نیز، عرضه‌ی خدمات بهداشتی و درمانی تخصصی در بیمارستان‌های آموزشی در مقایسه با استانداردهای موردنظر است. از آن جا که محقق به عوامل مختلفی اشاره داشته است و سعی در وارد کردن عوامل مؤثر در آموزش عالی در پژوهش خود نموده است این مورد از نقاط قوت پژوهش به شمار می‌رود اما بهتر بود عوامل، هریک بر نگرشی نظام‌مند استوار بوده و بر اساس آن دسته بندی می‌شدند. ابزارهایی که در انتها برای ارزیابی وضعیت دانشگاه پیشنهاد شده است، بسیار محدود بوده و بسیاری از عوامل و شاخص‌های لازم برای ارزیابی جامع یک واحد آموزشی را در بر نمی‌گیرد. ویژگی‌های فنی ابزارها نیز ذکر نشده است، بهتر بود، محقق پس از اجرای مراحل ارزیابی و ترسیم ساختار الگو عوامل مرتبط با کار خویش را مشخص می‌کرد.

محمدی (Mohammadi, 2006) پژوهشی با عنوان «ارزیابی درونی کیفیت گروه آموزشی ریاضی محض-کاربردی دانشگاه صنعتی امیرکبیر» انجام داد. هدف اصلی این پژوهش اجرای الگوی ارزیابی درونی در گروه آموزشی ریاضی دانشگاه صنعتی امیر کبیر در جهت آشکار نمودن جنبه‌های مختلف کیفیت (درون‌داد، فرایند و برون‌داد) و بهبود ارتقای کیفیت گروه یاد شده بود. ۷ دسته عامل در ارزیابی درونی گروه در این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفت که نتایج حاصل به شرح زیر است: مدیریت و سازماندهی گروه، دانشجویان، فرایند تدریس-یادگیری، دوره‌های آموزشی مورد اجرا، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی و دانش آموختگان کارشناسی همگی نسبتاً مطلوب، اعضای هیأت علمی و دانش آموختگان کارشناسی ارشد در سطح مطلوب ارزیابی گردیدند.

کیدوری (Kizoori, 2007) پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی مناسب برای ارزیابی درونی گروه پرستاری دانشگاه علوم بهزیستی تهران» انجام داد. هدف پژوهش‌گر پاسخ به این سؤال بوده است که تا چه اندازه ایجاد و توسعه‌ی نظام ارزیابی درونی در گروه موردنظر می‌تواند بهبود کیفیت را فراهم آورد؟ نتایج نشان داد:

الف) اهداف گروه در مقطع کارشناسی ارشد تحقق یافته اما در مقطع کارشناسی، اهداف گروه به طور کامل محقق نشده است. همچنین بر سر راه دستیابی به اهداف پژوهشی و خدمات تخصصی گروه موانعی وجود دارد که راه کارهای لازم جهت برطرف نمودن موانع تحقق اهداف یاد شده از سوی گروه اتخاذ شده است.

ب) از بین هفت عامل مورد ارزیابی، دوره‌های آموزشی کارشناسی ارشد و دانش‌آموختگان این دوره در سطح مطلوب و سایر عوامل در سطح نسبتاً مطلوبی ارزیابی گردید.

ج) با اجرای این طرح در گروه آموزشی پرستاری، رغبت اعضای هیأت علمی در پذیرش مسئولیت جمعی برای بهبود کیفیت گروه برانگیخته شد و تصویری واقعی از جنبه‌های مختلف کیفیت گروه فراهم گردید.

د) به منظور بهبود کیفیت گروه آموزش پرستاری اعضای کمیته ارزیابی درونی با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادها و راه کارهای لازم را ارائه کردند.

در پژوهش دیگری که احمدی (Ahmadi, 2008) در ارتباط با «ارزیابی درونی کیفیت گروه مهندسی محیط زیست دانشگاه تهران» انجام داد. عوامل: مدیریت و سازماندهی گروه، دانشجویان، فرایند تدریس-یادگیری، دوره های آموزشی مورد اجرا، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی و دانش‌آموختگان مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج حاصل از این ارزیابی نشان داد: مدیریت و سازماندهی گروه، دوره های آموزشی مورد اجرا وضعیت نسبتاً مطلوبی داشتند و دانشجویان، فرایند تدریس یادگیری امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی و وضعیت مطلوبی دارا بودند.

آراسته، سبحانی نژاد و همایی (Arasteh, Sobhaninejad and Homae, 2008) در پژوهشی با عنوان وضعیت دانشگاه‌های شهر تهران در عصر جهانی‌شدن از دیدگاه دانشجویان را مورد ارزیابی قرار دادند. وضعیت کنونی این دانشگاه‌ها در ۶ محور تسلط عملی وقتی استادان، مناسب بودن محتوا، شیوه‌های تدریس، ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان و منابع، امکانات و تجهیزات را توصیف نمودند. نتایج نشان داد تسلط علمی و فنی استادان بالاتر از حد متوسط، محتوای دروس متوسط، شیوه‌های تدریس بالاتر از حد متوسط، پیشرفت تحصیلی متوسط و منابع، امکانات و تجهیزات (فضای فیزیکی) نیز بالاتر از حد متوسط از نظر کیفی هستند.

آرین کونینگ (۲۰۱۵) در پژوهش خود با عنوان شناسایی نیازهای دانشگاه‌های قرن بیست و یک به منظور توسعه‌ی پایدار علمی بیان می‌کند؛ دانشگاه‌ها به منظور ترویج تغییرات سیستماتیک می‌بایست در شیوه‌های رهبری خود تجدیدنظر کنند، فرصت‌های یادگیری برابر را برای دانشجویان مبتنی بر برنامه‌های درسی جدید و فناورانه بوجود آورند (Ariane konig, 2015).

کاپتینو و لی (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان ارائه چارچوبی برای ارزیابی عملکرد دانشگاه‌های قبرس در قرن ۲۱ مؤلفه‌های رهبری، برنامه‌ی درسی، پژوهش و فناوری را به عنوان شاکله‌ی اصلی ارزیابی عملکرد این دانشگاه‌ها مورد توجه قرار دادند (Kapetaniou & Lee, 2016). ویلیس و دیگران (۲۰۱۱) در پژوهش خود مهم‌ترین مشکلات آموزش عالی ژاپن در عرصه جهانی شدن را شامل موارد زیر برشمرده‌اند:

- ساختار بوروکراتیک
- ضعف همکاری با دانشگاه‌های بین‌المللی
- ضعف در برنامه درسی
- کمبود اعضای هیئت علمی
- دانش پایین زبان انگلیسی
- تنش‌های سیاسی (Willis and others, 2011).

لوپز و کامبوتو (۲۰۱۲) در پژوهش خود از جمله ویژگی‌های آموزش عالی در عصر جهانی شدن را شامل موارد زیر برشمرده‌اند:

- پداگوژی فرهنگی جدید
- سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی جدید در عرصه آموزش
- برنامه درسی مبتنی بر ویژگی‌های جهانی شدن
- تفکر و اندیشه مدیریتی مبتنی بر جهانی شدن
- بکارگیری تکنولوژی‌های نوین
- تعاملات محیطی سازنده
- ایجاد ساختار انعطاف‌پذیر
- گسترش آموزش‌های غیررسمی
- هم‌صدایی و تفکر گروهی (Lopez and Kambutu, 2012).

بابسیل و کاراباجال (۲۰۱۴) در پژوهش خود گسترش آموزش عالی مجازی را راهبرد اساسی توسعه آموزش عالی مبتنی بر ویژگی‌های هزاره سوم برشمرده‌اند. از نظر آن‌ها از جمله ویژگی‌های آموزش عالی هزاره سوم عبارتند از:

- چند زبانه بودن دانشگاه
- نوآوری در شیوه‌های آموزش
- توجه به فرهنگ محلی در شیوه‌های آموزش
- تغییر در برنامه درسی با توجه به پیش‌نیازهای جهانی شدن (Boubsil and Carabajal, 2014).

«آلوز» و «ویبرا» در پژوهشی که در سال ۲۰۱۰ در خصوص کیفیت خدمات مؤسسات آموزشی عالی پرتغال انجام دادند، نتیجه گرفتند این دانشگاه‌ها، در زمینه مدیریت و سازماندهی گروه، دانشجویان، فرایند تدریس-یادگیری، دوره‌های آموزشی مورد اجرا، امکانات، تجهیزات آموزشی و پژوهشی و دانش‌آموختگان همگی وضعیت نسبتاً مطلوبی دارند و اعضای هیأت علمی و دانش‌آموختگان در سطح مطلوب ارزیابی گردیدند (Alvez and Vieira, 2010).

در پژوهش دیگری که «یلماز و همکارانش» در سال ۲۰۰۹ در خصوص کیفیت خدمات در نظام آموزش عالی ترکیه در دو دانشگاه انجام دادند؛ هفت عامل مورد ارزیابی قرار گرفت. در این ارزیابی عوامل مدیریت و سازماندهی گروه، دانشجویان، فرایند یاددهی-یادگیری و دوره‌های آموزشی مورد اجرا وضعیت مطلوبی داشتند اما دانش‌آموختگان از وضعیت خود راضی نبودند (Yilmaz and et al, 2009).

بنا بر پژوهشی که دانشگاه لاتروب در مارس ۱۹۹۴ به منظور ارزیابی برای بازخورد انجام داد و به عنوان یک «مجموعه کار کیفیت» که شامل چهار جز است، مطرح شد:

- تعیین نقش دانشگاه بر طبق پژوهش و خدمات مستقیم اجتماعی در حیطه ی رسالت و اهداف دانشگاه؛
- توصیف ارزیابی خود دانشگاه از اثربخشی خط مشی‌ها و فرایندهای انجام شده؛
- نشان دادن قضاوت دانشگاه یا گروه آموزشی درخصوص کیفیت نتایج، نقاط قوت و اولویت برای بهبود (نتایج ارزیابی درونی)؛
- ارزیابی فعالیت‌ها و اقدامات اصلاحی؛

این پژوهش برای ارزیابی دوره کارشناسی رشته‌های مختلف دانشگاه در ارتباط با گویه‌های برنامه‌ی درسی، امکانات و تجهیزات، مدیریت و گروه‌های آموزشی، پژوهش و امور مالی انجام شد. نتایج در ارتباط با این پژوهش نشان داد، امکانات و تجهیزات و امور مالی سطح مطلوبی دارند و پژوهش، برنامه‌ی درسی و مدیریت گروه‌های آموزشی و هیأت علمی سطح نسبتاً مطلوبی دارند. در نهایت این شورا اصلاحات بهبود را ارائه داد (Lim, 2008).

کرفتینگ (۲۰۰۸) در پژوهش خود نشان داد؛ دانشگاه‌های امروز به منظور متناسب سازی ساختار خود با شرایط می‌بایست اصلاحات آموزشی لازم را انجام دهند و به دانشجویان، کارکنان و اساتید توجه خاصی نمایند و به دنبال توانمندسازی آن‌ها باشند (Kerfing, 2008).

آقافلو (۲۰۰۶) در تحقیق خود با عنوان بایدهای ایجاد یک دانشگاه برتر به این نتیجه رسید که در دانشکده تعلیم و تربیت دانشگاه آنادولو ترکیه، فرهنگ و ساختار مطلوب برای تبدیل شدن به یک دانشگاه برتر وجود دارد (Agaoglu, 2006).

چی‌وارن جرج (۲۰۰۸) در تحقیقی که با عنوان مطالعه‌ی عوامل مرتبط با آموزش عالی در قرن بیست و یکم در دانشگاه‌های تحت حمایت خواهران مقدس مسیح بانکوک انجام داده است. پس از تجزیه و تحلیل به نتایج زیر دست یافته است:

- مؤسسات آموزشی مورد مطالعه از لحاظ مؤلفه‌های مورد تأکید ارتقای کیفیت در وضعیت مطلوبی قرار داشتند.
- در بررسی روابط عوامل استاد، تمرینات گروهی، سیستم‌های کار و تکنولوژی، اهداف و عملکرد و انگیزه دهی و تمرینات اجرایی و مدیریتی رابطه مثبت بین عوامل فوق را نشان می‌دهد (Cheewaruengroj, 2008).

سؤالات تحقیق

الف) سؤال اصلی: آیا تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاه‌ها وجود دارد؟

ب) سؤالات ویژه:

- ۱- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه رسالت‌ها چگونه است؟
 - ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص اهداف چگونه است؟
 - ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص مأموریت چگونه است؟
 - ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص چشم‌انداز چگونه است؟
- ۲- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه ستادی چگونه است؟
 - وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص آموزشی چگونه است؟
 - وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص ساختار سازمانی چگونه است؟
 - وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص پژوهش و فناوری چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص فرهنگی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص اداری-مالی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص رهبری دانشگاهی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص جو دانشگاهی چگونه است؟

۳- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه دانشگاهی چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در هیأت علمی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص دانشجویی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص امکانات و تجهیزات آموزشی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص برنامه‌ی درسی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه محیطی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص پاسخگویی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص مشتری‌مداری چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص بین‌المللی‌سازی چگونه است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ شیوه اجرا توصیفی-پیمایشی از نوع مقایسه‌ای می‌باشد که به مقایسه دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی استان فارس می‌پردازد. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل ۹۷ نفر از اساتید و دانشجویان دکتری رشته‌های مرتبط با پژوهش در دانشگاه‌های دولتی (۵۳ نفر) و آزاد اسلامی (۴۴ نفر) در استان فارس بودند. به منظور تعمیم نتایج با توجه به پایین بودن حجم جامعه آماری از روش سرشماری استفاده شد و تمامی اعضای جامعه در پژوهش شرکت داده شدند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از یک پرسشنامه‌ی محقق ساخته ۴۱ سؤالی مبتنی بر طیف پنج گزینه‌ای لیکرت بر اساس مطالعات بر این اساس دو حوزه ستادی (سؤالات ۵ تا ۱۷) و دانشگاهی (سؤالات ۱۸ تا ۳۵) مورد تأکید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نیز حوزه رسالت‌ها (سؤالات ۱ تا ۴) و حوزه‌ی محیطی (سؤالات ۳۶ تا ۴۱) نظام آموزش عالی که مورد تأکید محقق می‌باشد؛ و همچنین با توجه به ۴ ویژگی اساسی نظام آموزش عالی اثربخش در هزاره سوم یعنی آینده محوری، فناوری محوری، راهبردگرایی و توسعه محوری (فرانک، ۲۰۱۳) تدوین و طراحی شد. روایی پرسشنامه علاوه بر اینکه مورد تأیید متخصصان قرار گرفت؛ با استفاده از تحلیل گویه نیز محاسبه گردید که تمامی و ابعاد و مؤلفه‌ها در بازه‌ی ۰/۶۸ تا ۰/۷۶ محاسبه گردید که نشان از روایی بالای ابزار داشت. همچنین پایایی ابزار پژوهش نیز با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از هر دو روش آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل واریانس چندراهه) استفاده گردیده است.

یافته‌های تحقیق

سؤال اول تحقیق: وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه رسالت‌ها چگونه است؟

- ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص اهداف چگونه است؟
- ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص مأموریت چگونه است؟
- ارزیابی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص چشم‌انداز چگونه است؟

جدول ۱ وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه رسالت‌ها و شاخص‌های آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به وضعیت متغیرهای تحقیق در حوزه رسالت

نوع دانشگاه	عامل‌ها	میانگین	انحراف معیار
دانشگاه دولتی	حوزه رسالت‌ها	۳/۸۶	۰/۴۱
	شاخص اهداف	۳/۲۲	۰/۵۰
	شاخص مأموریت	۳/۹۰	۰/۷۲
	شاخص چشم‌انداز	۳/۸۸	۰/۵۴
دانشگاه آزاد اسلامی	حوزه رسالت‌ها	۳/۰۲	۰/۶۲
	شاخص اهداف	۲/۹۲	۰/۴۵
	شاخص مأموریت	۳/۰۰	۰/۵۷
	شاخص چشم‌انداز	۳/۳۳	۰/۵۱

همانگونه که مندرجات جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه دولتی در پرسشنامه حوزه رسالت‌ها ۳/۸۶ (۰/۴۱)، در شاخص اهداف ۳/۲۲ (۰/۵۰)، در شاخص مأموریت ۳/۹۰ (۰/۷۲) و در شاخص چشم‌انداز ۳/۸۸ (۰/۵۴) می‌باشد. همچنین میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه آزاد در پرسشنامه حوزه رسالت‌ها ۳/۰۲ (۰/۶۲)، در شاخص اهداف ۲/۹۲ (۰/۴۵)، در شاخص مأموریت ۳/۰۰ (۰/۵۷) و در شاخص چشم‌انداز ۳/۳۳ (۰/۵۱) می‌باشد. این موضوع بیانگر این است که در این حوزه وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس بالاتر از حد مطلوب می‌باشد.

سؤال دوم تحقیق: وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه ستادی چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص آموزشی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص ساختار سازمانی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص پژوهش و فناوری چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص فرهنگی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص اداری-مالی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص رهبری دانشگاهی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص جو دانشگاهی چگونه است؟

جدول شماره ۲ وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه ستادی و شاخص‌های آن را نشان می‌دهد.

جدول ۲. یافته‌های توصیفی مربوط به وضعیت متغیرهای تحقیق در حوزه ستادی

انحراف معیار	میانگین	عامل‌ها	نوع دانشگاه
۰/۴۹	۳/۷۲	حوزه ستادی	دانشگاه دولتی
۰/۴۱	۳/۱۲	شاخص آموزشی	
۰/۷۲	۳/۸۶	شاخص ساختارسازمانی	
۰/۶۹	۳/۶۲	شاخص پژوهش و فن آوری	
۰/۶۴	۳/۲۱	شاخص فرهنگی	
۰/۵۷	۳/۵۵	شاخص اداری-مالی	
۰/۶۱	۳/۶۷	شاخص رهبری دانشگاهی	
۰/۲۰	۳/۰۵	شاخص جو دانشگاهی	
۰/۸۴	۳/۵۱	حوزه ستادی	دانشگاه آزاد اسلامی
۰/۴۵	۳/۰۸	شاخص آموزشی	
۰/۵۷	۳/۵۴	شاخص ساختارسازمانی	
۰/۵۱	۳/۲۶	شاخص پژوهش و فن آوری	
۰/۹۱	۳/۶۰	شاخص فرهنگی	
۰/۷۷	۳/۳۴	شاخص اداری-مالی	
۰/۸۵	۳/۴۵	شاخص رهبری دانشگاهی	
۰/۷۹	۳/۴۶	شاخص جو دانشگاهی	

همانگونه که مندرجات جدول شماره ۲ نشان می‌دهد، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی های دانشگاه دولتی در پرسشنامه حوزه ستادی ۳/۷۲ (۰/۴۹)، در شاخص آموزشی ۳/۱۲ (۰/۴۱)، در شاخص ساختار سازمانی ۳/۸۶ (۰/۷۲) و در شاخص پژوهش و فناوری ۳/۶۲ (۰/۶۹)، شاخص فرهنگی ۳/۲۱ (۰/۶۴)، در شاخص اداری-مالی ۳/۵۵ (۰/۵۷)، در شاخص رهبری ۳/۶۷ (۰/۶۱) و در شاخص جو دانشگاهی ۳/۰۵ (۰/۲۰)، می‌باشد. همچنین، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی های دانشگاه آزاد در پرسشنامه حوزه ستادی ۳/۵۱ (۰/۸۴)، در شاخص آموزشی ۳/۰۸ (۰/۴۵)، در شاخص ساختار سازمانی ۳/۵۴ (۰/۵۷) و در شاخص پژوهش و فناوری ۳/۲۶ (۰/۵۱)، شاخص ۳/۶۰ (۰/۹۱)، در شاخص اداری-مالی ۳/۳۴ (۰/۷۷)، در شاخص رهبری ۳/۴۵ (۰/۸۵) و در شاخص جو دانشگاهی ۳/۴۶ (۰/۷۹)، می‌باشد. این موضوع بیانگر این است که در این حوزه وضعیت دانشگاه های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس بالاتر از حد مطلوب می‌باشد.

سؤال سوم تحقیق: وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه دانشگاهی چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در هیأت علمی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص دانشجویی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص امکانات و تجهیزات آموزشی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص دوره ها و برنامه‌های آموزشی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص برنامه‌ی درسی چگونه است؟

جدول شماره ۳ وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه دانشگاهی و شاخص‌های آن را نشان می‌دهد.

جدول ۳. یافته‌های توصیفی مربوط به وضعیت متغیرهای تحقیق در حوزه دانشگاهی

نوع دانشگاه	عامل ها	میانگین	انحراف معیار
دانشگاه دولتی	حوزه دانشگاهی	۳/۵۱	۰/۶۸
	شاخص هیئت علمی	۳/۴۷	۰/۵۲

۰/۴۴	۳/۶۹	شاخص دانشجویی	
۰/۵۳	۳/۷۵	شاخص امکانات و تجهیزات	
۰/۷۶	۳/۳۶	شاخص دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی	
۰/۷۵	۳/۴۸	شاخص برنامه‌های درسی	
۰/۴۲	۳/۱۲	حوزه دانشگاهی	
۰/۳۶	۳/۰۶	شاخص هیئت علمی	
۰/۵۶	۳/۰۴	شاخص دانشجویی	دانشگاه آزاد اسلامی
۰/۵۱	۳/۳۰	شاخص امکانات و تجهیزات	
۰/۲۱	۳/۴۱	شاخص دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی	
۰/۶۱	۳/۲۸	شاخص برنامه‌های درسی	

همانگونه که مندرجات جدول ۱۱-۴ نشان می‌دهند، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه دولتی در پرسشنامه حوزه دانشگاهی ۳/۵۱ (۰/۶۸)، در شاخص هیأت علمی ۳/۴۷ (۰/۵۲)، در شاخص دانشجویی ۳/۶۹ (۰/۴۴)، در شاخص امکانات و تجهیزات آموزشی ۳/۷۵ (۰/۵۳)، در شاخص دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی ۳/۳۶ (۰/۷۶) و در شاخص برنامه‌ی درسی ۳/۴۸ (۰/۷۵) می‌باشد. همچنین، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه آزاد در پرسشنامه حوزه دانشگاهی ۳/۱۲ (۰/۴۲)، در شاخص هیأت علمی ۳/۰۶ (۰/۳۶)، در شاخص دانشجویی ۳/۰۴ (۰/۵۶)، در شاخص امکانات و تجهیزات آموزشی ۳/۳۰ (۰/۵۱)، در شاخص دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی ۳/۴۱ (۰/۲۱) و در شاخص برنامه‌ی درسی ۳/۲۸ (۰/۶۱) می‌باشد. این موضوع بیانگر این است که در این حوزه وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس بالاتر از حد مطلوب می‌باشد.

سؤال چهارم تحقیق: وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه محیطی چگونه است؟

- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص پاسخگویی چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص مشتری‌مداری چگونه است؟
- وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در شاخص بین‌المللی‌سازی چگونه است؟

جدول شماره ۴ وضعیت دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس در حوزه محیطی و شاخص‌های آن را نشان می‌دهد.

جدول ۴. یافته‌های توصیفی مربوط به وضعیت متغیرهای تحقیق در حوزه محیطی

نوع دانشگاه	عامل ها	میانگین	انحراف معیار
دانشگاه دولتی	حوزه محیطی	۳/۴۱	۰/۶۱
	شاخص پاسخگویی	۳/۳۲	۰/۷۵
	شاخص مشتری‌مداری	۳/۵۱	۰/۵۵
دانشگاه آزاد	حوزه محیطی	۳/۶۷	۰/۴۱
	شاخص پاسخگویی	۳/۶۳	۰/۶۷
	شاخص مشتری‌مداری	۳/۷۰	۰/۳۸

همانگونه که مندرجات جدول ۱۲-۴ نشان می‌دهند، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه دولتی در پرسشنامه حوزه محیطی ۳/۴۱ (۰/۶)، در شاخص پاسخگویی ۳/۳۲ (۰/۷۵) و در شاخص مشتری‌مداری ۳/۵۱ (۰/۵۵) می‌باشد. همچنین، میانگین (انحراف معیار) کل آزمودنی‌های دانشگاه آزاد در پرسشنامه حوزه محیطی ۳/۶۷ (۰/۴۱)، در شاخص پاسخگویی ۳/۶۳ (۰/۶۷) و در شاخص مشتری‌مداری ۳/۷۰ (۰/۳۸) می‌باشد.

سؤال پنجم تحقیق: آیا تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاه‌ها وجود دارد؟

نتایج حاصل از آزمون مانوا برای مقایسه گروه‌ها از لحاظ میانگین عوامل پرسشنامه پژوهش حاضر در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. آزمون تحلیل واریانس چندراهه (مانوا) سوال اصلی

اثرات	ارزش F	درجه آزادی مفروض	خطای درجه آزادی	سطح معنی داری
گروه	۰/۱۷	۴	۹۳	۰/۰۳
	۰/۸۲	۴	۹۳	۰/۰۳
	۰/۲۰	۴	۹۳	۰/۰۳
	۰/۲۰	۴	۹۳	۰/۰۳

همانگونه که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود، بین دانشگاه‌های آزاد و دولتی، حداقل از لحاظ یکی از عوامل پرسشنامه تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F=3/18$ ، $p=0/03$ = سطح معنی‌داری). در ادامه، برای بررسی تفاوت هر یک از عوامل، مقایسه‌های بین موضوعی انجام می‌شود. نتایج حاصل از این آزمون مقایسه‌ای در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۶. آزمون اثرات بین موضوعی سوال اصلی

متغیر وابسته	مجموع مجذورات نوع سوم	درجه آزادی	مربع میانگین	F	سطح معنی داری
رسالت‌ها	۳۵۶/۱۷	۱	۳۵۶/۱۷	۱۰/۴۴	۰/۰۰۱
ستادی	۳۱۷/۴۴	۱	۳۱۷/۴۴	۱۰/۴۳	۰/۰۰۱
دانشگاهی	۲۲۶/۸۴	۱	۲۲۶/۸۴	۸/۱۶	۰/۰۰۶
محیطی	۲۴۴/۲۸	۱	۲۴۴/۲۸	۹/۱۳	۰/۰۱

همانگونه که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود، میانگین نمره حوزه‌های رسالت ($F=10/44$ ، $p=0/001$ = سطح معنی‌داری)، ستادی ($F=10/43$ ، $p=0/001$ = سطح معنی‌داری) و دانشگاهی ($F=8/16$ ، $p=0/006$ = سطح معنی‌داری) در دانشگاه دولتی به صورت معنی‌داری از میانگین این عامل‌ها در دانشگاه آزاد بیشتر است؛ با این حال، میانگین عامل حوزه محیطی دانشگاه آزاد به صورت معنی‌داری از دانشگاه دولتی بیشتر است ($F=9/13$ ، $p=0/01$ = سطح معنی‌داری). بنابراین، تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاه‌ها وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نهاد آموزش عالی با جریان‌های ضد و نقیضی در جهان امروز روبروست، چنانکه به اعتقاد صاحب‌نظران این حوزه، آموزش عالی دچار وضعیت «فوق پیچیدگی» شده است. این جریان‌ها، ادراک و احساس ما را نسبت به وضع کنونی دانشگاه و آینده آن با ابهام، پیچیدگی و دوگانگی شدیدی روبرو کرده و احساس دوگانگی بیم و امید نسبت به تحولات آموزش عالی در سطح جهان بوجود آورده است.

دانشگاه‌ها به منظور به انجام رساندن وظایف خطیر و پویایی و ارتقای خود، نیازمند الگو و ابزار مناسب برای ارزیابی و اطمینان کیفی از روند برنامه‌ها و فرایندهای مربوط و کارآیی و اثربخشی دانش‌آموختگان در بازار مشاغل می‌باشند. از سوی دیگر، نظام آموزش عالی کشور باید با برنامه‌ریزی

دقیق در امور آموزشی، پژوهشی و تربیت نیروی انسانی، برای افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از سرمایه‌های موجود در کشور تلاش نموده و بیش از پیش نویددهنده شکوفایی و اقتدار علمی و فرهنگی جامعه باشد. دانشگاه برای حفظ پویایی خود نیازمند برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای و راهبردی، بهبود فرایندها و روش‌ها و کنترل مستمر کیفیت است. انجام و تحقق هریک از امور و فرایندهای مذکور همراه با برنامه‌ریزی دقیق، نیازمند اطلاعات واقعی، دقیق، مرتبط و روزآمد می‌باشد.

هدف از انجام این طرح، مقایسه‌ی میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران بود. نتایج پژوهش نشان داد؛ وضعیت دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی استان فارس در تمامی ابعاد و شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت: پس از تصویب آیین‌نامه ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی کشور در هیأت وزیران و اجرایی‌شدن طرح مذکور در کلیه‌ی نهادها و دستگاه‌های اجرایی کشور وزارت علوم تحقیقات و فناوری به منظور بررسی و ارزیابی آموزش عالی و تدوین شاخص‌ها و ضوابط ارزیابی با بهره‌گیری از مطالعات جهانی در حوزه تخصصی آموزش عالی (از جمله الگوهای ارزیابی آموزش عالی، الگوی شبکه بین‌المللی تضمین کیفیت در آموزش عالی، شاخص‌های مطرح شده توسط یونسکو و...) به تدوین مولفه‌های اصلی و شاخص‌های آموزش عالی در گستره ارزیابی کلان و خرد در ابعاد کمی و کیفی اهتمام ورزیده است. بدین منظور وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای نخستین بار در طی سال‌های ۸۱-۱۳۸۰ تا ۸۳-۱۳۸۲ با در نظر گرفتن ماهیت فعالیت‌های حوزه ستادی و دانشگاهی خود طرح ارزیابی کلان عملکرد را به اجرا در آورد. پس از مشخص‌شدن شاخص‌ها در فاصله بین سال‌های ۸۴ و ۸۵ ارزیابی جامعی از عملکرد حوزه ستادی و دانشگاهی این وزارت به عمل آمد. در واقع این اقدامات و جنبش‌های ارتقای کمیت و کیفیت دانشگاهی نظام آموزش عالی ایران را نیز ناگزیر ارتقای کمیت و کیفیت خود در ابعاد مختلف نموده است. امروزه نظام آموزش عالی ایران به این نتیجه رسیده است که دیگر فرصتی برای آزمایش و خطا ندارد و لازم است جهت همسویی با تحولات موجود به طور مداوم خود را با استانداردهای جهانی هماهنگ و همسو سازد. بنابراین دستیابی به چنین نتیجه‌ای از دیدگاه متخصصان دور از ذهن نیست؛ چراکه سالهاست نظام آموزش عالی ایران توانسته گوی سبقت را از رقبای خود در سرتاسر جهان برآید. همچنین نتایج نشان داد؛ میانگین نمره حوزه‌های رسالت، ستادی و دانشگاهی در دانشگاه دولتی به صورت معنی‌داری از میانگین این عامل‌ها در دانشگاه آزاد بیشتر است؛ با این حال، میانگین عامل حوزه محیطی دانشگاه آزاد به صورت معنی‌داری از دانشگاه دولتی بیشتر است. بنابراین، تفاوت معناداری بین میزان انطباق دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس با ویژگی‌های دانشگاه‌های هزاره سوم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاه‌ها وجود دارد. در تبیین این یافته نیز می‌توان گفت: از آنجایی که دانشگاه‌های دولتی در تیررس

مستقیم نظارت بخش دولتی قرار دارند و هرگونه کجی و کاستی این نظام ممکن است، لطمات جبران‌ناپذیری را برای بخش دولت مرکزی بوجود بیاورد؛ بنابراین طبیعی است که این سیستم دولتی می‌کوشد به طور مداوم عملکردهای خود را توسعه و بهبود بخشد و با ایجاد تصویر بیرونی مثبت از خود تمایل و انگیزش مشتریان را برای ورود به این نظام افزون‌تر نماید. از طرفی می‌توان؛ دانشگاه آزاد اسلامی را به عنوان یک انقلاب آموزشی در بحبوحه‌ی افزایش روزافزون دانشجویان در دهه شصت و هفتاد دانست که توانست با شناسایی الزامات محیطی خود را متناسب با محیط بیرونی توسعه و بهبود دهد. نتایج این پژوهش به نوعی با نتایج پژوهش‌های محمدی (۱۳۸۱)، کیدوری در سال (۱۳۷۹)، احمدی در سال (۱۳۸۳)، آراسته، سبحانی‌نژاد و همایی (۱۳۸۶)، آلوز و ویرا (۲۰۰۶)، یلماز و همکارانش^۲ (۲۰۰۷) چی‌وارن جرج^۳ (۲۰۰۸) هماهنگ می‌باشد اما با نتایج تحقیقات ویلیس و دیگران^۴ (۲۰۱۱) و یلماز و همکاران (۲۰۰۷) در بعد ارزیابی دانش‌آموختگان هماهنگ و همسو نبود.

پیشنهاد‌های کاربردی

➤ توجه به کیفیت بخشی شاخص‌های دانشگاه‌های هزاره سوم در دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی استان فارس (با توجه به این که نظرات متخصصان حاکی از تأیید این شاخص‌ها به عنوان مؤلفه‌های استاندارد داشت).

➤ توجه کیفی به شاخص‌های حوزه محیطی در دانشگاه‌های دولتی استان فارس؛ در این رابطه پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌های دولتی نیازهای محیط درونی و بیرونی را از طریق ارزیابی‌های منسجم و منظم مورد بررسی قرار دهند.

➤ برنامه‌ریزی جهت کیفیت بخشی به مؤلفه‌های آموزشی مثل روش تدریس اساتید، کتاب‌ها و جزوات درسی، امتحانات، نحوه‌ی تعامل با دانشجویان و ... در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان فارس (با توجه به این که نظرات متخصصان دانشگاه آزاد اسلامی در رابطه با شاخص‌های دانشگاهی از دانشگاه‌های دولتی کمتر ارزیابی شده است).

¹ - Alvez and vieira

² - V.Yilmaz et al

³ Cheewaruengroj

⁴ -Willis and others

- استانداردهای رسالت‌ها، اهداف و مأموریت‌های دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان فارس و مقایسه آن با دانشگاه‌های دولتی.
- توجه به ارتقای کیفیت شاخص‌های حوزه ستادی مانند ایجاد ساختار سازمانی منعطف و نوآور، جو دانشگاهی نوگرا، رهبری دانشگاهی راهبردی و...
- تشکیل کارگاه‌هایی برای آشنایی اساتید در ارتباط با شاخص‌های دانشگاه‌های هزاره سوم و اهمیت و تأثیر این امور بر کیفیت بخشی در دانشگاه‌ها.
- ایجاد انگیزه و هدایت دانشجویان و اعضای هیئت علمی به فعالیت‌های پژوهشی و امور فوق برنامه از طریق برگزاری مسابقات علمی، ایجاد مکانیزم‌های تشویق مالی و مادی مناسب، مسابقات فرهنگی، ایجاد تسهیلات برای انجام تحقیقات، اطلاع‌رسانی مناسب از زمان و مکان مجامع علمی و فرهنگی.
- جهت‌دادن اساتید به سمت فعالیت‌های پژوهشی و تشویق آنان از طرف مسئولین دانشگاه از طریق برنامه‌ریزی مناسب جهت چاپ مقالات آن‌ها، ایجاد مراکزی برای ارائه‌ی تسهیلات، انتخاب نفرات برتر و تخصیص جوایز خاص، فراهم‌نمودن شرایط برای حضور در کنفرانس‌ها و هسته‌های علمی، تشکیل کارگاه‌های آموزشی در خصوص چگونگی تدوین مقالات و...
- توجه به نیازهای واقعی دانشجویان و اساتید در محیط‌های دانشگاهی از طریق نظرخواهی، تشکیل جلسات هم‌اندیشی و ...
- بالا بردن مهارت خودآگاهی و خودکاری در دانشجویان و اساتید در محیط‌های دانشگاهی به سمت تحقق اهداف تربیتی از طریق نشریه، کارگاه‌های آموزشی و...

References

- Arasteh, h. Sobhaninejad, M & A Conference, the. (2008). The University of Tehran, in the era of globalization from the perspective of students. Journal of Research and Planning in Higher Education, Volume 15; p. 23-28.
- Agaoglu, E. (2006). The Reflection of the learning organization concept to school of education, Turkish online journal of distance education Vol. 7, No. 1, Article. 12.

- Alves, A & Vieira, A. (2006). Quality in higher education Institution, Portugal: Estefanilha.
- Ahmadi, M. (2008). Internal Quality Assessment of Environmental Engineering Department of Tehran University. Thesis master's degree in Educational Research, Tehran University teacher training. Volume 46: p. 1-54.
- Iran Zadeh, S. (2001). Adaptive management in the context of the new paradigm. Tabriz Tabriz State Management Training Center, First Edition
- Bazargan, A and colleagues. (2000). Appropriate internal training approach for continuous quality improvement in medical universities. Journal of Psychology and Educational Sciences, Tehran University: the new era, the fifth year.
- Boubasil, Ouanessa and Carabajal, Kayleigh (2011) Implications of Globalization for Distance Education in the United States, Journal of Distance Education, 25:5–20.
- D' Andrea .C & Gosling .D.(۲۰۱۲). Improving teaching & learning higher education, England: Licensing Agency. Vol. 8, No. 3, Article. 7.
- Effron .M, Gandossy .R & Goldsmith .M.(2011). Human Resources in the 21 st Century.
- Fred .David, R. (2010). Strategic management (12th Ed.). New York: Macmillan Publishing Company.
- Franke nancy (2013), measuring public service assessment and accountability to ourselves and other , journal of planning education and research , 499-506.
- Farzianpour, p. (2000). Assessment Services Hospital, the teaching hospital of the University of Medical Sciences in Tehran on accreditation model. PhD thesis.
- Girtz.B.(۲۰۱۲). The quality concept in higher educational, "http://www.uou.uadom.uu.se/kvalad/bidrkonf.html.
- Giakatis.G.et al.(2001).Hidden quality costs & the distinction between quality cost & quality loss, Vol.12.
- Global Universities Network for Innovations (GUNI).(2009). Higher education at a time of transition (new dynamics for social responsibility). New York: Palgrave Macmillan.
- Hashemi, s. A & Abolfazl.A. (2014). Investigating the Relationship Between knowledge Management and Organizational Culture Shiraz Journal of System Management Special Issue, 55-62.
- Hashemi, S. et. (2013). Higher education (concepts and approaches), Azad University.
- Hoy, K.W., Miscall, G. C. (2012). Educational Administration Theory, Research, and Practice. International Edition.
- Krefting, D. V. (2005). Knowledge seeking practices of healthcare leaders in a learning organization, M. A. Thesis, royal road university, Canada, available at: digital library/ Request.
- König, A. (2015). Changing requisites to universities in the 21st century: organizing for transformative sustainability science for systemic change. Current Opinion in Environmental Sustainability, 16, 105-111. doi:https://doi.org/10.1016/j.cosust.2015.08.011

- Kapetaniou, C., & Lee, S. H. (2016). A framework for assessing the performance of universities: The case of Cyprus. *Technological Forecasting and Social Change*. doi:https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.03.015

- Keyzur, or. (2000). Internal evaluation of nursing design model for University of Welfare and Rehabilitation Sciences in Tehran. Master's thesis, Faculty of Education and Psychology, Tehran University.

- Lim, D. (2001). *Quality Assurance in higher education: A study of developing countries*, England: Ashgate.

- Lopez, Veronica and Kambutu, John (2012) *Multicultural Education within the Era of Internalization and Globalization, Multicultural Perspectives*, 13(1), 3-4.

- Mets, T. & Torkoff, M. (2007), *Patterns of learning organization in Estonian companies*, *Trames*, 2: 139-154.

- Mohammadi, R.. (2008). Internal evaluation of the quality of Amirkabir University of Technology Department of Mathematics. Master's thesis, Tehran University, Faculty of Psychology and Educational Sciences.

- Pazargadi, d. (2000). A model for accreditation of universities and higher education institutions in the public sector and NGOs. PhD thesis, University: Science and Research Branch.

- Shahtalebi, b. (2007). Examination of values-based leadership in order to provide an appropriate framework Islamic Azad University doctoral dissertation.

- Vlasceanu, L., Grunberg, L., & Parlea. D. (۲۰۱۳), *Quality assurance and accreditation: A glossary of basic terms and definitions*. Bucharest, UNESCO.

- Willis, David and others. (2011). *FRONTIERS OF EDUCATION: JAP "GLOBAL MODEL" OR "NATION AT RISK"?* *International Review of Education*, 54:493-515.

- Wangenge-Ouma, Gerald (2008) *Globalisation and higher education funding policy shifts in Kenya*, *Journal of Higher Education Policy and Management*, Vol. 30, No. 3, August 2008, 215-229.

- Ylmaz .V & Filiz . Z & Yapark .B. (2007). The profitability of customer-targeted quality improvement efforts: an empirical examination, the TQM magazine, vol.16.no.1.